

niedziela, 15.12.2024

XXXX Zwyczaje Wigilijne XXXX

Bogactwo tematyki bożonarodzeniowej zapisanej w literaturze, utrwalonej w sztuce, przekazywanej w tradycji rodzinnej, wyśpiewanej w kolędach i pastorałkach, prezentowanej w szopkach, misteriach teatralnych i zwyczajach ludowych zadomowiły się w kulturowych zwyczajach okresu Bożego Narodzenia.

XX Wieczera wigilijna:

To wyjątkowa wieczerza, którą tradycyjnie rozpoczyna się wraz z blaskiem pierwszej gwiazdki na niebie. Na jej niepowtarzalny klimat wpływają takie elementy, jak: dzielenie się opłatkiem, sianko pod obrusem, choinka, śpiewanie kolęd i obdarowywanie się prezentami. Tak się uartało, że Wigilię urządzą nawet ludzie nie związani bezpośrednio z Kościołem katolickim. Zwyczaj przygotowywania wigilijnej wieczerzy zapisano w XVIII w., choć prawdopodobnie był on znany już wcześniej. Nadal w dzień Wigilii przestrzegany jest post jakościowy (powstrzymywanie się od potraw mięsnych aż do północy) i ilościowy (do ukazania się pierwszej gwiazdy). Pod obrusem kładzie się kłosa siana (symbolika stajenki betlejemskiej).

Przy stole pozostawiamy zawsze wolne miejsce dla ewentualnego gościa lub symbolicznie dla Chrystusa. O ile zaginął przesąd, by przy stole nie zasiadała nieparzysta liczba gości (znaczyłoby to, że za rok ktoś z uczestników nie doczeka kolejnej wieczerzy), to przetrwały różne tradycje co do ilości i zawartości potraw wigilijnych, których powinno być dwanaście. Najczęściej podaje się barszcz, zupę grzybową lub rybną, potem grzyby z postną kapustą, ryby smażone, faszerowane i w galarecie, gotowane lub pieczone, pierogi z grzybami, kluski z makiem, kompot z suszonych owoców, a także kutię.

XX Opłatek:

Tradycyjnie spożywanie wieczerzy wigilijnej poprzedza dzielenie się opłatkiem, czyli bardzo cienkim, praśnym (niekwaszonym) chlebem. Ten prosty, ale jakże wymowny zwyczaj jest nasycony głęboką i wielowymiarową symboliką. Zawarta jest ona najpierw w fakcie "bycia razem" - skłóceni nie zasiadają przecież do jednego stołu. Dzieląc się opłatkiem, wybaczymy sobie, darujemy urazy, jednamy się ze sobą; składamy sobie życzenia wszelakiego dobra zarówno materialnego, jak i duchowego. "To dobro duchowe symbolizuje materia opłatka - chleb. Opłatek wigilijny jest dla chrześcijanina przede wszystkim nawiązaniem do potrzeby spożywania chleba biblijnego, z którym utożsamiał się sam Chrystus, czyli do odżywiania się eucharystycznym chlebem (ks. Jerzy Stefański Liturgia w odnowie). Nie ma właściwie solidnego opracowania opisującego utrwalenie się w polskiej tradycji dzielenia się opłatkiem w wieczór wigilijny, a najstarsza wzmianka o tym pochodzi z końca XVIII w. Obecnie ten piękny zwyczaj spotykamy jedynie w polskiej tradycji bożonarodzeniowej.

XX Pasterka:

Pasterka, czyli Msza św. o północy w noc Bożego Narodzenia, otwiera oktawę liturgicznych obchodów związanych z tajemnicą Wcielenia, czyli przyjścia przez Syna Bożego ludzkiej natury i przyjścia na świat.

Uczestniczenie w Pasterce, najlepiej z całą rodziną, stanowi zasadniczy, centralny punkt wszystkich zwyczajów powiązanych z obchodami przyjścia na świat Bożego Dziecięcia.

☒☒Żłóbek:

Grota betlejemka, miejsce narodzin Chrystusa, wraz ze stojącym tam żłóbkiem od początku jest miejscem szczególnego petyzmu i czci chrześcijan. Rozpowszechnienie idei budowania i "odtworzenia" żłóbka betlejemskiego w kościołach parafialnych zawdzięczamy św. Franciszkowi (XIII w.). Św. Bonawentura, opisując żywot Świętego z Asyżu (tzw. Legenda maior), podaje, że założyciel zakonu zbudował w pobliżu kościoła w Greccio w 1223 r. szopkę, w której znalazło się miejsce nawet dla osła i wołu. Szopkę poza postaciami Świętej Rodziny stopniowo zaczęli wypełniać postaci pasterzy, aniołowie, królowie, słudzy Heroda i jego dworzanie. Z czasem szopka nabierała cech aktualnych dla określonego czasu i miejsca, a w okresach trudnych politycznie szopki nabierały charakteru patriotycznego czy wręcz symbolicznego. Polskie szopki pojawiły się u nas dzięki sługom synów zakonnych św. Franciszka (zarówno franciszkanów konwentualnych, jak też tzw. obserwantów, nazwanych w Polsce także bernardynami).

☒☒Kolędy:

Dzisiaj ta nazwa kojarzy się z pieśniami o tematyce bożonarodzeniowej albo z odwiedzinami duszpasterskimi w tym okresie. Sama nazwa jest pochodzenia i tradycji rzymskiej. Przypuszczalnie kolędy polskie powstały najpierw w środowisku franciszkańskim, zwłaszcza franciszkanów obserwantów. Sam termin "kolęda" w znaczeniu pieśni bożonarodzeniowej ustalił się dopiero w XVII w. Kolędy wypełnione są tematyką nawiązującą do biblijnych opisów narodzin Jezusa, zwłaszcza do wydarzeń Nocy betlejemskiej, pokłonu pasterzy, klimatu groty czy stajenki, w której przyszedł na świat Zbawiciel. Stopniowo ubogacały się o inne wydarzenia związane z dzieciństwem Chrystusa: rzeź niewinątek, hołd mędrców, sen św. Józefa, ucieczka do Egiptu. W kolędach powstających przez wieki odbijały się jak w lustrze wydarzenia moralne, społeczne, patriotyczne zabarwione lokalnym kolorytem. Właśnie w kolędach, których ideą powstania było przekazanie ubóstwienia człowieka w Jezusie Chrystusie, dokonuje się proces "ucłowieczania" Boga. Także ich forma literacka sprawia, że są one chętnie wykonywane zarówno jako kołysanki, kolędy adorujące, życzeniowe, winszujące, patriotyczne czy radosne. Są one zjawiskiem kulturowym zwłaszcza na polskiej ziemi, gdzie liczba znanych i opisanych kolęd i pastorałek sięga do ponad pół tysiąca.

☒☒Choinka:

Zwyczaj strojenia choinki - pachnącego lasem drzewka rozpowszechnił się w rodzinach niemieckich, tyrolskich, austriackich, a potem pozostałych krajach europejskich. W ubiegłym wieku zaczęto na szczycie jodły umieszczać gwiazdę betlejemską; zawieszane rajske jabłka miały symbolizować echa biblijnego kuszenia Adama, w papierowych łańcuchach rozpoznawano okowy zniewolenia grzechowego (czy nawet politycznego w okresie rozbiorów Polski). Oświetlenia choinkowe miałyby wskazywać na Chrystusa, który przyszedł na świat jako "światło na oświecenie pogan", a żywe, zielone drzewo jodłowe symbolizowałoby Chrystusa - źródło wszelkiego życia. Naturalna jodła pozostaje nieodzownym towarzyszem kościelnych żłóbków; choinka domowa już rzadko pachnie naturą - stała się "ekologiczna", sztuczna, pachnąca plastikiem. Naturalne ozdoby (owoce, łakocie) zastąpiono szklanymi bądź plastikowymi kulami, sztucznymi "zimnymi ogniami", świecącymi elektrycznymi lampkami.

☒☒Prezenty gwiazdkowe:

Powszechna praktyka wzajemnego obdarowywania się prezentami, w tym zwłaszcza dzieci, z okazji świąt Bożego Narodzenia związana była pierwotnie z kultem i życiorysem św. Mikołaja, biskupa diecezji Bari, wielkiego jałmużnika żyjącego w IV w. Jego niezwykła hojność, szczodropliwość, troska o biednych stały się symbolem i uosobieniem miłości do każdego bliźniego. Właśnie w

okresie Bożego Narodzenia znalazło swoje logiczne uzasadnienie. Dzisiejszą tradycję zawdzięczamy Marcinowi Lutrowi, który w 1535 r. domagał się, aby protestanci zaniechali zwyczaju św. Mikołaja, a prezenty dawali swoim dzieciom jako dar samego Dzieciątka Jezus. Z czasem wszystkie kraje chrześcijańskie, także katolickie, przyjęły tę praktykę, gdyż motywacja była teologicznie poprawna, "pomimo Lutrowej prowencji" (ks. Jerzy Stefański Liturgia w odnowie). Swoistym prezentem pamięci jest wysyłanie kartek z życzeniami "wesołych i szczęśliwych świąt Bożego Narodzenia". Jednakże czy treść kartek i banalne często słowa życzeń mają związek z istotą - sensem religijnego źródła tych życzeń, czyli faktem narodzin Jezusa Chrystusa? Coraz częściej laickie kartki świąteczne przyozdobione bombkami, saniami, wyparty plastyczne wyobrażenia związane z "wejściem Chrystusa w dzieje świata". I życzenia mogą być świadectwem wiary...

(na podstawie "Liturgii w odnowie" ks. Jerzego Stefańskiego).

Źródło:

<https://www.niedziela.pl/artukul/10690/nd/Zwyczaje-Wigilijne>

[https://pl.freepik.com/darmowe-zdjecie/radosna-rodzina-z-](https://pl.freepik.com/darmowe-zdjecie/radosna-rodzina-z-choinka_1433216.htm#fromView=search&page=1&position=24&uuid=bd874207-11a2-4e41-8430-a72847d5be24)

[choinka_1433216.htm#fromView=search&page=1&position=24&uuid=bd874207-11a2-4e41-8430-a72847d5be24](https://pl.freepik.com/darmowe-zdjecie/radosna-rodzina-z-choinka_1433216.htm#fromView=search&page=1&position=24&uuid=bd874207-11a2-4e41-8430-a72847d5be24)